

Bolji čovek

ANITA NAIR

Preveo Vladimir D. Janković

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2009.

Slovo zahvalnosti

Pisanje mi je život oplemenilo trenucima koji donose najveće zadovoljstvo, ali znam da stvaranje ove knjige ne bi moje biće obasjalo takvom radošću da nije bilo onih koji su me, neprestano i posvećeno, podržavali na tom putu. Ovo su ljudi kojima mnogo dugujem:

Jajant Kodkani, svojevrсни književni barometar, koja me je, zdravom kritikom i iskrenim prijateljstvom, terala da napišem ovu knjigu i, potom, pročitala sve ono što sam za sobom ostavila, do poslednje reči;

Lora Susijn, moj književni agent, koja je pošteno zasukala rukave i hrabrila me da istrajem. Zahvalna sam joj, prevashodno, zbog njene nepokolebljive vere u mene u moje pisanje;

Jajaprija Vasudevan i Amrita Čak iz „Džakarande pres“, moji dragoceni izdavački konsultanti. Ne pominjem ih ovde, naravno, samo zbog toga, već i zbog bezbrojnih kafa koje smo zajedno popili i, naravno, poverenja na kojem se naš odnos temelji. Još je jedan razlog – zbog toga što su me, kao pastir ovce, vodile kroz slovni vilajet „Boljeg čoveka“;

Džordž Vit i Keri Mekginis iz američkog „Pikadora“, koji su imali neke dragocene napomene, kao i Kartika V. K. iz indijskog „Pingvina“;

Sumenta i Frenklin Bel, Džordž Blečer, Tarun Čerijan, Ejmi Ešu, Antonio E. Kosta i Tanja Mendonza, Elizabet Valsala i dr Rafael Parambi – prijatelji koji su svemu dali poseban, drugačiji ton. I, nikako ga neću zaboraviti, dr Amardip Kaint, koji je uvek imao adekvatan savet, što pravni, što najšire prakse;

Čarlin i Piter Ganga, dragi i gostoljubivi kad god bih se našla u Njujorku;

Otac moj, Baškaran, koji mi je pomogao u sagledavanju raznih aspekata ove knjige, majka Sumini, koja je obogatila moje poznavanje tradicije, folklora i onih sitnih svakodnevnih stvari koje život čine, i brat Sunil, vazda spreman da sa mnom podeli strast prema detalju i apsurd;

Muž Uni, kritičar i kućni urednik, i Maitreja, sin i svehoteći predvodnik jednočlane navijačke grupe koja mi je grajala iza leđa.

Za njihovu ljubav i smeh. Za snagu koju su imali i kad je sunce sjalo i kad je nebo olujno tištalo. Za dobrotu i dobru volju da me puste da budem to što jesam.

Želela bih, takođe, da se zahvalim Centru za umetnost države Virdžinija, SAD, za gostoljubivost koju su mi ukazali. „Bolji čovek“ je dovršen u leto 1998. godine, dok sam boravila u Virdžiniji.

DEO PRVI

Razlog da postojiš

Možda ste me već videli. Možda i niste. Uglavnom ćete me zateći prilepljenog za neki suncem spečeni, od vremena boginjavi zid. Čovekoliki gušter sa četkama umesto kandžica i kantom umesto repa.

Vidiš li ove merdevine, Mukundane? Nemoj ih prezreti kao čudnu rasklimatanu napravu koja će mi jednoga dana slomiti leđa. Nagazi na njih i sam ćeš osetiti da ova bambusovina ima u sebi još mnogo života. Mnoge su godine minule otkako dadoh da mi, baš po mojoj meri, izrade ove merdevine, kad sam odlučio da dođem u ovo selo i stvorim od sebe novu ličnost. Da budem moler.

Pogledaj ove prečage. Svaka od njih dovoljno je uzana da mi primi stopalo i, opet, dovoljno široka da za kratko vreme stopala počnu da bride. A ja više volim da visim na merdevinama nego da stojim na zemlji. Kad sam tri metra iznad svih ostalih ne moram da brinem o ponašanju. Mogu da nabijem mali prst u uvo i da dubim i vrtim sve dok ne osetim kako mi se zadovoljstvo sliva niz telo. Uzdišem. Osmehujem se za svoj čef. Mrmljam nešto. Pravim grimase. Pevušim. Niko ništa ne pita. Nemam šta da objašnjavam. I sve dok moje ruke drže taj ritam, nikoga nije briga šta ja gore radim.

Nema, u stvari, valjanog razloga da čujete bilo šta o meni. Nisam ja čovek neke retke vrline ili genijalan, ne. Drugih ima u ovom selu Kaikurusiju čiji talenti daleko nadmašuju moje. Takav je, recimo, Višnu, sveštenik koji će se u zoru i suton zauzimati za vas pred panteonom bogova, a onda vam, kad mu dođe, nagnati umrtvljeni radio u kovitlac gromke pesme.

Tu je, onda, i Ramakrišnan Elektrana. Nema domaćina u selu koji, kad mu rodbina dođe u posetu, ne odvede goste da pogledaju taj visoki zid od cigala i impozantnu metalnu kapiju, neobičnost u selu bambusovih ograda

i improvizovanih kapijica. A i više od same kuće, taj čovek je zaštitni znak sela. – Beše on nekad sasvim običan čovek, kao vi i ja. Sve do onog dana kad mu se u rukama našao lutrijski tiket. Nije on to hteo da kupi, jedva je sebi srećku mogao da priušti. Ali, vidite kako mu se sve preokrenulo posle toga – pričali su domaći rođaci.

Dlan Elektrane Ramakrišnana seku, vele oni, najneobičnije linije. Kako drugačije i objasniti taj materijalni preporod koji se odigrao preko noći? Od vlasnika sitne radnje do – Elektrane. Od sirotinje do upadljivog blagostanja. Iako je već više od deset godina bilo prošlo od dana kada je srećka uticala na njegov preobražaj, seljani su se i dalje iščuđavali kako je moguće da je Elektranu Ramakrišnana tako pomazila ruka sreće.

Nisam ja, da nastavim, čak ni u klasi Šankarevoj, a Šankar vam je vlasnik čajdžinice. E, tu vam taj čaj u zamagljenim staklenim čašama i opojni miris bidija deluju kao serum istine. I tako, dok mi plutamo po močvarnoj nezemljici svakojakih spekulacija, jedino je Šankar taj koji zaista zna šta se događa po kućama, kad naši seljani zatvore za sobom vrata svojih domova.

A ni poštari Uni, ili berberin Nanu, ili seoski oglašivač Pavitrana – nisam ni oni kao što su. Kako bi iko mogao da kaže da ne poznaje čoveka koji mu donosi poštu i ostale pošiljke – pisma, novac, poreske uplatnice, pozive na venčanja? Ili čoveka koji mu svake treće nedelje štricka kosu? Ili onoga koji ide selom i obznanjuje nove odluke lokalnih vlasti ili razne događaje koje vlast organizuje, od skupljanja poreza do obaveznih vakcinacija, a pri tom hoda uzduž i popreko sela i saopštenja propruća lupnjavom po dobošu?

Kad smo kod te poznatosti, čak me je i to, eto, mimoišlo. To je privilegija koju je doktor u Glavnom zdravstvenom centru rezervisao za sebe. Kad uđete u njegovu sobu, pošto ste celo jutro proveli strpljivo čekajući u redu, dočekaće vas sa račundžijskim sjajem u oku, brzo procenjujući koliko ste kadri da platite. A kad sasluša kako vam srce kuca, bilo pulsira i krv romori, pokazaće vam na dve bočice na polici i reći: – Onaj lek što stoji levo – to obezbeđuje vlada. Besplatan je, ali ne mogu da vam garantujem koliko će vremena biti potrebno da se izlečite ukoliko se na njega oslonite. Onaj drugi, desno, taj lek preporučujem. Ali, nešto i košta. Pa, za koji ste se opredelili?

Tu je, zatim, i Če Kuti. Če Kuti leči – tečnim zaboravom. Svoju medicinu reklamira tako što na terasu svoje prodavnice isturi punu bocu todija i odozgo crveni cvetak. Nije to njegovo pravo ime, ali je u mlađim danima

mnogo uvažavao Če Gevaru, i svaka misao koja mu se vrzmala po glavi, svaka rečenica koju bi prozborio, zamrmorila bi kao destilat filozofije njegovog idola. I tako su mu njegovi drugari ubrzo nadenuili ime Če Šivan Kuti. Godine su prolazile, i njegovo pravo ime Šivan, samo je po sebi otpalo, pa je on postao – Če Kuti.

U nekoj drugoj zemlji, u nekom drugom vremenu, on bi izveo revoluciju, možda i bio visoko plaćeni gerilac. Ali ovde, u Malabaru, sve što je Če Kuti mogao bilo je da nastavi porodični posao. Možda je utehu pronalazio u činjenici da je prodavao alkoholni napitak za obične ljude i da je, baveći se time, doprinosio da se umanji profit buržoazije koja je valjala zapadnjačka pića poput viskija, brendija i ruma. Sve što je sada preostalo od njegove levičarske provenijencije i ratobornog mladalačkog duha bila je brada koja je podsećala na zamršene, šugave bradurine gerilskih vođa, dok mu je čelo krasila jedna jedina, nehajno klonula kovrdža.

Ima i onih koji tvrde da Če Kuti i nije potpuno raskrstio sa svojom prošlošću. Nije li on, ispred svoje prodavnice pića, isturio upravo crvenu (a crveno je boja revolucije) plastičnu kofu i natakao je na motku? A što nije kofa zelena, ili plava? Sem toga, takav grafički simbol uopšte mu i nije bio potreban kada je na prodavnici firma – „Prodavnica todija“ – bila jasno i mrsnim slovima ispisana. I idiot bi to kô od šale pročitao. Svako dete bi, štaviše, posle svega nekoliko dana u prvom razredu, privučeno tim natpisom, iz dana u dan, na putu u školu i natrag kući, zastajalo i vežbalo novostečenu veštinu, naglas čitajući bela slova, bleštava na crnoj podlozi.

Iz noći u noć, iz meseca u mesec, muškarci iz Kaikurusija krde se u njegovoj prodavnici da napune stomake i utrnu umove Če Kutijevim svežim kokosovim i palmovim todijem. Ali, ako sam todi nije dovoljan da umanji intenzitet patnje, i ukoliko čovek ima valjanu preporuku, Če će vam doneti, iz magacina, čašu „onog drugog“. Šta je u tom „onom drugom“ tako posebno, izuzmemo li da je nezakonito točeno? Pa, to što u „ono drugo“ idu i neki dodaci u procesu destilacije. I tako, od „Isusovog miksa“ ne možete iz kreveta tri dana da ustanete, a od „neveste“ pada glava. Koktel „slonobubica“ oboriće vas s nogu, dok će vas poetično nazvani napitak „Osloni se na mene“ u minutu naterati da pronađete najbliži zid i osigurate se od telesnog posrnuća.

Dok drugde alkoholu sporadično dodaju meso gusenica ili mišomor, što onda grgori u bačvama, nabubrelim na ognju založenom u nekom

tajnom skrovištu, „ono drugo“ Če Kutijevo ima neku drevnost ka plakne nepce, čisto je i silno, začinjeno sredstvima za smirenje, hipnotičkim drogama i barbituratima sa etiketama uglednih farmaceutskih kompanija. Možda je baš zato Če Kuti traženiji od ostalih. On ti je, nekako, naš čovek, koji za poštenu cenu nudi lek za ogorčeno srce i izubijani ego.

A opet, jedino ja, ovo žgoljavo čeljade, ovaj običan čovek, bojama umazan, očiju iza cvikera sa dancima kao od flaše, čekinjaste kose – samo ja mogu da vam pomognem. Ali, zauzvrat morate da mi verujete i da mi se prepustite.

Imaju oni za mene nadimak u ovom selu. Zovu me – Bazi moler.

Iza mojih leđa, po senovitim sokacima, na hoklicama u Šankarovoј čaj-džinici i klupi u Če Kutijevoj prodavnici todija, u onoj gomili što ispuni hram na dan purama, govore o meni kao o „onom Baziju što mu fali daska u glavi“. Kolutanja očima, saučesničko namigivanje i prituljeni smeh belezi su koji vam kažu sve o mom statusu u ovom selu. Gledaju tu moju beznačajnu spoljašnjost i misle da me poznaju. Gledaju alatke koje koristim i misle da su mi te mazarije opsele dušu. Savet od mene niko ne traži. Moje mišljenje se mahom ignoriše. Smatraju da sam sposoban jedino da zamočim četku u boju i da pljuskam po zidu, ovamo, onamo.

I u vašim očima prepoznajem taj pogled. To čuđenje koje se usunjava u misli većine ljudi kad shvate da ja nisam onakav kakav su oni mislili da sam. I, dok me lagano upoznaju, znam da nagađaju kakva li mi je prošlost bila. Obično dođu do zaključka da je neka žena nepočinka odgovorna za to što je obični postao onaj Bazi što mu fali daska u glavi. I da me je slomljeno srce dovelo u Kaikurusi.

Ima tih noći, posle dugih, zamornih dana, kad ne mogu baš dobro da spavam. Probudim se u ranu zoru i buljim u crnilo napolju. Ima u tom nemuštom času nečeg sablasnog, nečeg što ume da razdrami zabranjene misli, i to me ispunjava žudnjom za... ne znam ni ja čime. Pitam se šta ću ja ovde, šta ja tu izvodim nekakvog molera koga viču po deminutivu. Nekada sam ja, naime, bio Baškaran Čandran. Sunce i Mesec. Nekada sam mislio da mogu nešto da načinim od tog svog života.

Nije trebalo tako lako da odustanem.

Imam diplomu sa koledža, diplomu iz botanike, a i postdiplomsko ćage iz engleskog jezika i književnosti. Imam parče hartije na kojem piše da sam kvalifikovan, i to ne tek tako, za proučavanje biljaka. I svedočanstvo kojem

mi univerzitet odaje priznanje da sam jedan od deset najboljih poznavalaca nijansi engleskog jezika. Ali, nije to bilo dovoljno. Došlo je to vreme kad sam, jednostavno, znao da ću morati da odem ako želim da sačuvam poslednje mrve samopoštovanja.

I tako sam pobeгаo u Kaikurusi, u ovo selo. Nema ovde ničega što bi bilo koga privuklo. Nije ovde rođen ni Mahatma, niti je pokret kakav nastao. Nema ovdašnjih zanatskih i umetničkih dela koja će blistati na policama vladinih rezidencija. Nikakvo se čudo ovde nikada nije dogodilo. Ništa se značajno, u stvari, ovde nikada nikome nije desilo.

Znao sam da ću ovde smoći predaha, odmora od svih onih stvari koje mi nisu bile potaman. Da ovde neće biti onih koji te podsećaju, koji ti virkaju preko ramena i stalno te pritiskaju, da neće biti svih onih očekivanja. I da neće biti uspeha. Da ću ovde biti samo još jedan seljanin, koji mrda kroz život dok ga ne sahrane ili ne kremiraju u dvorištu iza kuće.

Možda ti neće biti lako da poveruješ, ali uistinu ima onih koji me traže, i to iznova, svaki čas. U početku mi se, tako, pojave na vratima i traže me, nekako, suzdržano. Glasovi im prigušeni, pod pokoricom sumnje. A tela im se skvrčila u pojačanoj neverici. Vidim im ta pitanja u očima, osluškujem sumnje što se svijaju u košarama opreznih umova. Zna li ovaj šta radi? Je li stvarno kadar da isceli? Jeste li sigurni, ljudi, da smo na pravoj adresi?

Ne činim ništa da ih razuverim. Ne osećam za tim potrebu. Oni su, na posletku, ti koji traže mene, oni dođu kad izgube veru u sve ostalo. Dovode mi tela i umove zapostavljene i zapuštene, izraubovane i, katkad, zlostavljane do bola. I očekuju da ja sastavim sve te deliće u celinu.

Nikada ništa ne obećavam. Nikada nisam, do dana današnjeg, ništa ni morao da obećam. Ne radim sledeći konvencionalna načela suprotnog efekta. Moje učenje nije bazirano na tranžiranju segmenata ljudske anatomije, ne ispitujem izdržljivost jednog organizma zureći u uzorak na stakaocetu. Ne čuvam lekarije i medicine u malenim ružičastim i plavim bočicama. U početku sam svoje isceliteljsko umeće proučavao tek da bih ispunio duge sate od časa kad se vratim kući sa posla do trenutka kad legnem da spavam. Ali, ubrzo sam dovoljno ovladao tim darom i počeo da se bavim zdravljem.

Ljudsko telo raspolaže prirodnim, urođenim kapacitetom da se samo leči. Da se sačuva od traume i bolesti. Sve što ja činim svodi se, zapravo, na to da pojačavam urođenu vitalnost. Nisam čudotvorac. Ne izvodim

ritualne plesove da bih isterao bolest iz tela. Jednostavno, pronađem lek kojim će se to i to telo odupreti bolesti.

Ali kod tebe, Mukundane, kod tebe sam naišao na nešto drugačije. Osetio sam prisustvo znaka. Kucnuo je moj čas.

Ima osam godina kako sam putovao vozom koji je trebalo da pređe most Perambavu, ali ga nikada nije prešao. U poslednji čas sam stigao na železničku stanicu u Otapalamu i maltene ispustio voz. Tako sam se i obreo u jednom od poslednjih vagona. Železnička stanica u Kilonu nalazi se tek nekih osam stotina metara iza mosta. Lokomotiva je povelu kompoziciju preko mosta; vagoni su sledili mašinu. A onda je most, samo tako, pucnuo, pukao, klao da je od šibica bio, a ne od železa i čelika. Voda se pod nama otvorila, i krici užasa izronili su kao džinovski talas, dok su prednji i srednji vagoni tonuli u bezdan Aštamudi Kajala. Zmija je zagrcala pod paorovom kosom, ostavivši rep na suvom, uzdrhtao, pa okamenjen od šoka.

Ko je mogao znati šta se dogodilo? Je li iko od tih ljudi predosetio propast, neku čudnu teskobu, prazninu u dubini utrobe, je li kome neobuzdano zaigrao očni kapak? Žene koje će potom pronaći sa češljevima u kosama gurale su se u Otapalamu koja će pre da uđe u voz – je li neka od njih nešto slutila? Ili muškarci, sa akt-tašnama, koji su se vraćali s posla? Ili deca, koja su se nepopustljivo borila za mesto kraj prozora? Zašto su svi oni uzeti, a ja pošteđen? Kakvim je to dekretom sudbine rečeno da je njihovo da budu sahranjene aveti u vodenom bestlu, tu gde nije ni more ni reka, a da je moje da odem odatle živ, uzdrman, ali praktično netaknut?

Danima su ronioci pretraživali podvodne vrtove ograđene zgromljenim metalom. Srebrnaste ribe lako bi štuknule kroz prozore vagona, a račići prianjali uz beživotno meso. Ronioci su prizor nemoćno posmatrali. Voda je bila duboka, a oni su bili samo ljudi. I tu bi voz i njegovi putnici, praznih očnih duplja i naduvenih telesa, i ostali, da nisu došli radnici iz brodogradilišta u Bejporu i nekako izvukli ostatke voza i putnika.

I sada, dok radim ovo i to što pravim me oslobađa, vidim jedan veliki oblik kako se pomalja. Znam da sam odabran da iz ustalasanog kala u kojem tavori neka olupina od duše iznesem svetao, neoštećen um. Celovito biće koje, možda, ni bog ne bi iskao da stvori. I znam da je sve što sam ikada činio, i što činim, vodilo upravo do tog trenu – do odluke da dođem

u Kaikurusi. Znanje koje sam istrajno sakupljao, uspesi kod teških pacijenata, sve je to bila priprema za ovaj, baš ovaj dan.

A kako sam mogao znati da će to biti upravo ovaj dan? Kada sam se jutros probudio, ni po čemu se nije moglo reći da će to biti dan drugačiji od bilo kog drugog dana. Znao sam samo to da me šalju da ispitam ove omlohavele zidove tvoje kuće i da procenim koliko će rad da košta. I tako sam ti se predstavio, kao Bazi, moler. Voleo bih da smo se sreli kao ravnopravni ljudi, kao ti i ja. Naučio sam ovih godina kako da se kamufliram da bih uverio mušterije u svoju stručnost. Kad ne bih to činio, smatrali bi me ili preskupim, ili preglupim. Zato se i oblačim baš onako kako ljudi očekuju da se oblači jedan moler. Bojama umrljana majica i odvratni cvetni lungi što se gadno oseća na terpentinu.

Swake večeri, kad se vratim kući – taj komad zemlje gde mi obitavaju bašta i snovi – prvo što učinim jeste da skinem tu ljigavu majicu i ostavim je da visi na žici, napolju. Možda ćeš pomisliti da je to smešno i ćaknuto, ali u meni svaka ta mrljica od farbe zgušnjava tminu koja ispunjava dušu.

Kad dođem kući, volim da podignem sinčića i bacim ga uvis. Učinim to, od srca, ne pitajući se li će on jednoga dana biti prema meni grub i nemio kao što je jedan od mojih mušterija, i to u mom prisustvu, bio prema svom ocu. Volim da se izvalim u ležaljci i posmatram ženu kako treba pirać. I nervira me kad počnem da se sekiram mišlju da ona, slučajno, ne petlja nešto sa naočitim komšijom. Izranjavljani životi plave moj svet, baš kao i sve te fleke od farbe.

Gde ćeš pažljivijeg slušaoca od molera koji radi sam, bez pomoćnika? Molera čiji su stavovi, bar po opštem uverenju, sumnjivoga kvaliteta baš kao i zid koji je on unajmljen da dovede u red? I, tako, vlasnici tih zidova stoje kraj mene, ili sednu na neki kamen, ili se smeste u hladovinu, sve vreme budno prateći da nisam, nekim slučajem, voljan da zabušavam, da ne dremam možda, da ne radim kilavo kako bih trodnevni posao protekao na čitavu sedmicu. Dok radim, oni mi pune uši tugovankama otplakanim, boljkama odležanim i porodičnim bojevima srčano izvojevanim. Tu se od mene očekuje da ličim na zid koji malam; da gutam te glasove, a da ni rečju ne uzvratim. U času kad silazim sa merdevina, kad je posao gotov, malo ima toga što ne znam o ljudima koji žive iza tog zida. Onaj gušter makar može da iščezne kad to poželi.

Ali, sa tobom sam, Mukundane, prekršio pravilo. Shvatio sam da ne mogu da održim tu distancu, da ne mogu da se izmaknem. U tebi sam spoznao prijatelja i mušteriju, u isti mah. I pacijenta. Nekoga čijem izlječenju valja doprineti. Bio sam ti potreban. I tako, kad sam te ugledao, nanovo me je obasjala nada. Znao sam, u trenu, da si ti nešto veliko što mi je sudbina dodelila. Savršeno sredstvo da pokažem svetu da moler Bazi, onaj Bazi što mu fali daska u glavi, nije na ovu zemlju poslat tek tako, bez misije koju ima da ispuni.

Otkrovenje me je stiglo dok sam stajao i razgledao zapuštene zidove tvoga doma. Da, kao da ste ti i ti zidovi postali – jedno. Posmatrao sam te pukotine, to vidno opadanje snage, video sam kako se to kalno beznade uvlači, tiho, u tkivo, i upitao se – u kakvom li su tek stanju ti zidovi sa unutrašnje strane, kakav li je iznutra taj čovek? I bio sam svestan, dok sam negovao te zidove, da se njihova tuga može otkloniti. I da ti možeš biti isceljen. A onda sam pogledom preleteo sve to izguljeno zidno tkanje, te mrlje i pukotine, i upitao se: Odakle da počnem?

Postoji nešto što bi trebalo o meni da znaš pre nego što nastavim. Nemam nikakvih pretenzija da budem umetnik bilo koje vrste. Ali, svaki zid koji sam vratio u život posmatrao sam sa istim onim oduševljenjem i drhtanjem srca sa kojim mora da je i Mikelandelo zurio u golu tavanicu Sikstinske kapele. Volim da razumem temperament zida pre nego što prstima dotaknem njegovu površinu. Posmatram ga, nagingem se sa svih strana, katkad ga čak i sanjam. I tek kad tačno znam šta je zidu potrebno i šta bi trebalo da učinim – tek tada počnem da radim. Zato na mene upiru prstom po selu i vole da natuknu, glasom optočenim dosadom: Dobar je on radnik, ali spor; kad jednom počne da radi, večnost mu treba da završi.

Ako je fluidnost – plazma boje, onda je strah plazma tvog života. Strah koji kao da ne poznaje granice. Ni početak ni kraj. Strah koji kao da struji kroz tebe, nalik drumu što prolazi kroz ovo selo. I deli sve u tebi na ono što bi mogao da budeš i ono što nisi. Dok sam napadao zidove tvoje kuće ruku punih grubog vlakna od kokosovog oraha, da uklonim taj potavneli površinski sloj i svu prošlost što se tu naslojila, sve vreme sam razmišljao kako li bih isto to mogao da postignem i sa samim tobom. Da oljuštim te strugotine sa tvoje zagnojene duše, da pustim taj strah da iscuri, morao bih da znam kakav te je užas tako okovao.

Pričaj mi, Mukundane. Pričaj šta te to tako proganja. Pričaj mi o tami koja oblacima zaogrće nebo tvog života. Pričaj mi – zašto tu džepnu maramicu savijaš tako precizno, na savršene osminke? Pričaj mi zbog čega svako ovo vlakance kokosovo moram lepo da odložim na gomilicu kad mi završi posao Pričaj mi kako se to desilo da se tako vežeš za sat. Pričaj mi zbog čega ti je savršenstvo tako važno. Pričaj mi zbog čega se oko tebe širi miris progonjene životinje.

Pričaj mi. Tu je tvoje bekstvo. Tvoja nada i, jednoga dana, i sreća, možda.

Odavde je, a kao da nije

Nekada je Mukundan vodio život koji ni na koji način nije podsećao na pakao u koji je progнан. Kao državni službenik, radni vek proveo je u stambenoj jedinici koja mu je bila obezbeđena. Kirija je bila zanemarljiva, a pogodnosti nebrojene. Kad bi iskočio osigurač, zvao bi električare. Ako slavina skikne, dođu majstori i poprave. Stanovi nisu bili palate, ali su vršili posô. Pošto je obitavalište delio sa drugim neženjama, koje je pažljivo odabrao, nikada nije bio ni usamljen.

Bila je tu, sem toga, klupska biblioteka, kojom je Mukundan suvereno vladao kao bibliotekar. Kad je Mukundan došao na dužnost, pre deset godina, biblioteku su činile stotine knjiga u stanju *bože me sakloni*, većini su stranice ili misteriozno nedostajale ili bile očigledno iščupane. Mukundanova prethodnici – bibliotekari bili su, mahom, primorani da preuzmu taj posao i nije im se, stoga, mililo da se, tri puta nedeljno, odreknu po dva dodatna sata rada. Većina se žalila na neku boljku ili obavezu, da ne budu tu. Tako je biblioteka, u stvari, tek tu i tamo radila, a ponekad bi i nedeljama bivala zatvorena. Ko zna koliko bi vremena prošlo pa da neko kupi neku knjigu, a i tada su to bila dela sumnjive sadržine.

Mukundan je sve to izmenio. Mesto je uzeo nenadano, ali je ubrzo počeo da uživa u poslu. Nešto je, naprosto, u tom bibliotečkom poslanju odgovaralo pedantnoj crti u njegovoj prirodi. Insistirao je na tome da se biblioteci obezbedi budžet kojim će, na svaka dva meseca, taman moći da se kupe nove knjige. Lično je obilazio knjižare, snimao police i pravio izbor naslova koji će podići tonus poklekljih čitalačkih mozgova i čestito nahraniti mlade umove nad knjigom nadnesene. Svaki Džejms Hedli Čejls,

Sidni Šeldon i Vilbur Smit koje je morao da uvrsti u program, nadoknadu su dobijali u Irvingu Stounu, Agati Kristi i R. K. Narajanu.

Na prozorčetu, u biblioteci, namestio je rešetke, pa knjige nisu nestajale pod nerazjašnjenim okolnostima. Nabavio je zastakljene ormane, pa je znatiželjnik knjige naslove mogao da vidi a i da ih ne dodiruje ovakvim ili onakvim rukama. Osmislio je takav sistem vraćanja uzetoga, da mu ne bi bilo nimalo teško da dužnika, kad ga sretne, opomene, naznači da doplate mora biti i zatraži da se knjiga vrati. Naplaćivao je zaostale dugove bez izuzetka, makar dugovala i kćerka upravnika biblioteke. Kad je primetio da četrnaestogodišnji dečaci uzimaju knjige sa slikama nagih žena na koricama, skrenuo je roditeljima pažnju. Pažnju adolescentkinja skretao je sa romantičnih skaski *Milsa i Buna* na knjige Perl S. Bak i Nevila Šuta.

Mukundanu je biblioteka bila kao kuća, pružajući mu mogućnost da igra ulogu glave porodice. On je vodio računa o biblioteci, snabdevao je i, za razliku od ljudskih bića, ona nije zahtevala bogzna šta i nije tražila bilo kakva prava.

Ne bi se, pri tom, moglo reći da je on nešto naročito voleo knjige i čitanje. Sve što je, u stvari, čitao bili su – časopisi. Mukundan je, uistinu, od knjiga zazirao kao čovek koji strahuje da bi među tim koricama mogao da nađe uznemirujuće i nelagodne treptaje samoga sebe. Kada mu je bilo trinaest godina, Mukundan je otkrio nepobitnu moć pisane reči. Nastavnica engleskog dala mu je skraćeno izdanje *Dejvida Koperfilda*. „Da li ću postati heroj svog sopstvenog života, ili će to mesto zauzeti neko drugi – ove stranice nužno će pokazati.“ Mukundanu je tuklo srce dok je čitao te reči. Usta su mu se osušila i on je osetio kako mu utroba drhturi od izvesnosti saznanja. Mukundan je shvatio tada da je upravo to ono čime želi da se bavi do kraja života. Da piše. Da natera reči da iskažu naloge njegovog uma. Rećima će ovladati kraljevinama, preplivati podmukle brzake, tirane uniziti. Biću pisac, istrajno je ponavljao, grejući se tom zamišlju sa pomamnom radošću.

Neko vreme Mukundan se ponašao kao okoreli skriboman. Cepao je stranice iz sredine školskih svezaka, da niko ne bi primetio da nedostaje hartije, i ispunjavao ih rećima. Prepisivao je duge odlomke iz knjiga koje bi nasumice odabirao u školskoj biblioteci. Ali, budući da je direktor škole svu prednost davao književnim klasicima, Mukundan se obreo u ulози oponenta divovima literature. Pokušao je da ponovo ispiše dela koja su za

sobom ostavili Bronte i Dikens, Goldsmit i Česterton, vlastitim rečima, ali, kad bi pisanije priveo kraju, slova su mu uzvraćala pogled kao zevajući, ugnjavljena. Što nas ne ostaviš na miru takva kakva smo? Otkud ti ideja da možeš bolje to da uradiš – zapitkivala su ga, prezrivo. On bi gricnuo usnu, posisao vrh penkala i terao dalje, sve dok otac jednoga dana nije pronašao gomilu ispisanih listova.

– Kakve su ovo budalaštine? – upitao je Ačutan Nair piljeći u hrpu papira. „Svi seljani stajali su kraj česme, onako potišteni, i tiho, tiho šaputali, ne pokazujući nikakve emocije sem smrknute znatiželje i iznenađenosti. Krave koje dovedoše, brzo uterane i privezane za šta bilo, buljile su oko sebe benasto i preživale, šta im je već za usta zapalo, tek tako, da naplate za to mrcvarenje, što su ih trgli iz neometanog snovanja...“, čitao je Ačutan Nair naglas pa upitao: – Ko je ovo napisao?

– Čarls Dikens – promrmljao je Mukundan nesigurno, bacivši pogled na majku, koja je lebdela pod ragastovom, tiha na vratima, pristigla da mu se nađe pri ruci.

– I, šta je ovo? – insistirao je Ačutan Nair, snimajući pogledom drugu polovinu ispisanе stranice. „Svi su bili tu. Narod, celo selo, stajahu tu i osluškivahu šapat česme, radoznali i iznenađeni. Krave koje dovedoše, brzo uterane i privezane za šta bilo, buljile su benasto preživajući...“

– Mislim da je to domaći zadatak, za školu – počeo Paru Kuti. Ali, Ačutan Nair je ućutka probitačnom sečicom oka. Ne mešaj se, govorio je taj pogled.

– Hteo sam da napišem to kao on – prozbori Mukundan.

– Pa dobro, ovo liči na prepis i – ništa više. Zar nemaš pametnija posla? Ili si nešto umislio da si pisac? – upitao je Ačutan Nair, zloban osmehom preleteo mu je preko lica, a onda još pripreti sinu prstom. – Da ti kažem ja, momče, isteraj to sebi iz glave. Moj sin neće traćiti vreme pokušavajući da postane pisac. Razumeš? – režao je otac.

– Razumem – odgovorio je Mukundan, glasa praznog od očaja.

– Šta razumeš?

– Razumem da ne smem da trošim vreme pokušavajući da postanem pisac.

– Dobro. E sad, pošto izgleda kao da voliš da se zamajavaš sa tom olovkom i hartijom, od ove večeri pa nadalje, kad završiš domaći, možeš nešto